

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

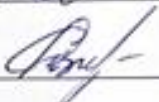
Агробіотехнологічний факультет

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

Допускається до захисту
Зав. кафедри лісового господарства
професор Хрик В.М.
(підпис, вчене звання, прізвище, ініціали)
« 06 » жовтня 20 24 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

ДОСВІД СТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР ДУБА ЗВИЧАЙНОГО
(*QUERCUS ROBUR* L.) В УМОВАХ БЕРШАДСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ
«ГАЙСИНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

Виконав Оніщук Артем Петрович
прізвище, ім'я, по батькові підпис
Керівник асистент, Ситник О.С.
вчене звання, прізвище, ініціали підпис
Рецензент С.В. Родченко
вчене звання, прізвище, ініціали підпис

Я, Оніщук А.П., засвідчую, що кваліфікаційну роботу
виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агробіотехнологічний
Спеціальність 205 «Лісове господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

 Гарант ОП «Лісове господарство
доцент Левандовська С.М.
підпис, вчене звання, прізвище, ініціали
«04» серпень 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Оніщуку Артему Петровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема: Досвід створення лісових культур дуба звичайного *Quercus robur* L.) в умовах Бершадського лісництва філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України».

керівник роботи Ситник Олександр Сергійович, кандидат сільськогосподарських наук,
асистент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджено наказом ректора № 48/с від «07» 02 2024 р.

Термін здачі здобувачем виконаної роботи «3» серпень 2024 р.

Вихідні дані: спеціалізована фахові джерела та нормативно-законодавчі документи, звітні дані та матеріали статистичної звітності Бершадського лісництва філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України», план лісових насаджень, польові матеріали за результатами закладання пробних площ.

Перелік питань, які потрібно розробити: опис природно-кліматичних умов регіону досліджень, аналітичний огляд літературних джерел по темі досліджень, закладка пробних площ в насадженнях та їхня детальна таксаційна характеристика; порівняння росту культур створених посівом жолудів і садінням сіянців; узагальнення досвіду створення лісових культур у Бершадському лісництві філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України».

Календарний план виконання робіт.

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	20.12.2023	виконано
Методична частина	15.01.2024	виконано
Дослідницька частина	20.03.2024	виконано
Оформлення роботи	15.04.2024	виконано
Перевірка на плагіат	10.05.2024	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	<u>серпень 2024</u>	<u>виконано</u>
Подання на рецензування	<u>серпень 2024</u>	<u>виконано</u>

Керівник кваліфікаційної роботи

підпис

асистент Ситник О.С.

вчене звання, прізвище, ініціали

Здобувач

підпис

Оніщук А.П.

прізвище, ініціали

Дата отримання завдання «03» 11 2023р.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу досвіду створення лісових культур дуба звичайного у Бершадському лісництві філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України».

Мета дослідження – вивчення досвіду створення лісових культур дуба звичайного у Бершадському лісництві філії "Гайсинське лісове господарство" ДСГП "Ліси України" та пошук шляхів вдосконалення лісовідновлення і лісорозведення на підприємстві.

У результаті дослідження:

- проаналізовано лісокультурний фонд у Бершадському лісництві філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України»;
- проведено розподіл лісокультурного фонду у розрізі схем змішування створюваних культур та розміщення садивних місць в залежності від умов місцезростання;
- виявлено особливості створення лісових культур дуба в умовах свіжих дібров;
- проведено натурні обстеження лісових культур, закладено пробні площі в насадженнях та визначено їхню детальну таксаційну характеристику;
- проведено порівняння росту культур створених посівом жолудів і садінням сіянців;
- узагальнено досвід створення лісових культур дуба звичайного у Бершадському лісництві філії «Гайсинське ЛГ» ДСГП «Ліси України»;
- подано пропозиції з вдосконалення лісовідновлення і лісорозведення культур дуб звичайного на підприємстві.

Кваліфікаційна робота викладена на 76 сторінках комп'ютерного тексту, з них 52 – основного тексту, складається з 5 розділів, висновків, пропозицій виробництву, списку використаної літератури із 41 джерела та ілюстрована 14 таблицями і 5 рисунками.

Ключові слова: діброва, дуб звичайний, лісові культури, висів, садіння, еколого-орієнтовне лісівництво, склад насадження, схема змішування.

ABSTRACT

The qualification work is devoted to the analysis of the experience of creating forest crops of common oak in the Bershad Forestry of the "Gaysyn Forestry" branch of the Forestry of Ukraine State specialized economic enterprise.

The purpose of the work is to study the experience of creating forest crops of common oak in the Bershad Forestry of the "Haysyn Forestry" branch of the "Forests of Ukraine" State specialized economic enterprise, and to find ways to improve forest restoration and afforestation at the enterprise.

As a result of the study:

- the forest culture fund in the Bershad Forestry of the "Haysyn Forestry" branch of the Forests of Ukraine State Specialized Economic Enterprise was analyzed;
- the distribution of the forestry fund was carried out in terms of schemes for mixing the created crops and placement of planting sites depending on the conditions of local growth;
- the peculiarities of the creation of oak forest cultures in the conditions of fresh forests were revealed;
- field surveys of forest crops were carried out, trial areas were laid out in plantations and their detailed tax characteristics were determined;
- a comparison of the growth of cultures created by sowing acorns and planting seedlings was carried out;
- summarized the experience of creating forest cultures of common oak in the Bershad Forestry of the "Haysyn Forestry" branch of the "Forests of Ukraine" State Specialized Economic Enterprise;
- proposals for improving reforestation and afforestation of common oak crops at the enterprise were submitted.

The qualification work is laid out on 76 pages of computer text, 52 of which are the main text, consists of 5 chapters, conclusions, proposals for production, a list of used literature from 41 sources and is illustrated with 14 tables and 5 figures.

Key words: oak wood, common oak, forest crops, sowing, planting, ecologically oriented forestry, planting composition, mixing scheme.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ABSTRACT.....	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ І ЛІСОРозВЕДЕННЯ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО У ДІБРОВАХ ЛІСОСТЕПУ.....	10
1.1. Біологія та екологія дуба звичайного	10
1.2. Діброви Правобережного Лісостепу	13
1.3. Культур дуба звичайного в дібровах	13
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТ, МЕТОДИКА ТА УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	17
2.1. Місцезнаходження, структура та загальна площа Бершадського лісництва філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України».....	17
2.2. Характеристика клімату.....	18
2.3. Рельєф та ґрунтові умови.....	20
2.4. Характеристика лісового фонду.....	21
2.5. Шляхи транспорту.....	23
2.6. Основні положення методики дослідження.....	24
РОЗДІЛ 3. ВИРОЩУВАННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР ДУБА ЗВИЧАЙНОГО В БЕРШАДСЬКОМУ ЛІСНИЦТВІ ФІЛІЇ «ГАЙСИНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	26
3.1. Досвід створення і вирощування культур в господарстві.....	26
3.2. Лісівничо-таксаційна характеристика вивчених культур та особливості росту і розвитку культур дуба.....	32

3.3. Основні принципи створення і вирощування лісових культур.....	38
3.4. Основні напрями та заходи з вдосконалення лісовідновлення дібров, їх обґрунтування та умови застосування.....	43
РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСУ В БЕРШАДСЬКОМУ ЛІСНИЦТВІ ФІЛІЇ «ГАЙСИНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ»...	45
РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЯ УМОВ І ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ПІД ЧАС ЛІСОКУЛЬТУРНИХ РОБІТ У ФІЛІЇ «ГАЙСИНСЬКЕ ЛГ» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	57

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

Проведені дослідження дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Працівниками Бершадського лісництва філії «Гайсинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України» накопичений значний досвід створення культур дуба. Уваги заслуговує досвід відтворення насаджень як посівом жолудів так і садінням сіянців.
2. Останніми роками у господарстві збільшується обсяг лісокультурних площ і робіт, що потребує внесення змін до технологічних процесів лісокультурної справи.
3. Проведені дослідження показали істотну перевагу культур створених посівом жолудя на лісокультурну площу, порівняно з культурами створеними посадкою сіянців.
4. Господарство надає перевагу штучному відтворенню лісів на площах, де не прогнозують поновлення головної породи, а також під час лісорозведення на нелісових землях.
5. З метою більш повного збереження ознак лісових ценозів у господарстві практикують використання вибіркового, поступового і вузько-лісосічних рубок головного користування для забезпечення оптимальних умов природному поновленню дуба.
6. Біологічну стійкість створюваних лісових культур на нелісових землях у господарстві підвищують шляхом розширення асортименту вирощуваних сіянців для лісокультурних робіт. У господарстві активно впроваджують технологію вирощування сіянців із закритою кореневою системою.
7. Відповідно до класифікації лісівничого потенціалу насаджень дуба звичайного в умовах свіжої діброви у господарстві переважають високоповнотні насадження з повнотою 0,8 і вище, часткою дуба у складі 8 і більше одиниць та зруби після них.

Узагальнивши отримані результати досліджень, з яких випливають такі *пропозиції виробництву*:

1. У роки рясного плодоношення дуба необхідно проводити вирубування підліску та інтенсивне зрідження другого ярусу в пристиглих і стиглих насадженнях, що забезпечить масову появу сходів дуба, їх нормальний ріст і розвиток;
2. Збільшити освітленості під наметом дубового лісу до 25 %, що сприятиме зменшенню відпаду самосіву дуба, збільшенню його приросту і забезпеченню виживання протягом 3–5 років;
3. Протягом перших чотирьох років життя потрібно забезпечити переваги самосіву і підросту дуба в конкурентній боротьбі з трав'янистою рослинністю шляхом скошування її або застосування гербіцидів;
4. У віці 5 років і більше слід сприяти розвиткові підросту дуба шляхом вирубування м'яколистяних деревних видів і зрідження порослі граба;
5. При рубках головного користування дуб природного насіннєвого походження на зрубках варто зберігати і при створенні лісових культур його потрібно вводити за випробуваними схемами змішування. За таких умов можна буде сформувати змішані біологічно стійкі і високопродуктивні насадження у дібровах.
6. Дуб звичайний природним шляхом на зрубках відновлюється незадовільно, тому з метою відтворення корінних деревостанів доцільно створювати його часткові культури шляхом введення головної породи дуба окремими рядами на свіжих лісосіках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакулюк П.Г. Лісовідновлення та лісорозведення в рівнинних районах України. Фастів: Поліфаст, 1998. 507 с.
2. Вакулюк П.Г. Вирощування лісонасаджень стійких шкідників і хвороб. *Лісовий і мисливський журнал*. № 3. 2005. С. 14–15.
3. Вакулюк П.Г. Створення лісових культур у дібровах. Фастів: Поліграфіст, 2000. 56 с.
4. Вінницькі лісівники плачуть дубові діброви для наступних поколінь. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/vinnicki-lisivniki-plekajut-dubovi-dibrovi-dlja-nastupnikh-pokolin.html> (дата звернення 22.04.2024).
5. Вирощування високопродуктивних дубових насаджень. URL: <http://www.trostles.com.ua/2018/08/30/вирощування-високопродуктивних-дубо/> (дата звернення 15.04.2024).
6. Гвоздяк Р.И., Гордієнко М.І., Гойчук А.Ф.. Дуб черешчатий в Україні. К., Наукова думка, 1993. 222 с.
7. Генсірук С.А., Шевченко С.В., Бондар В.С. Комплексне лісогосподарське районування України і Молдавії. К.: Наук. думка, 1981. 360 с.
8. Генсірук С.А. Ліси України. Львов, 2002. 496 с.
9. Генсірук С.А. Ліси України : монографія. К., Наукова думка, 1992 С. 252–256.
10. Грисюк О.Б., Левандовська С.М. Узагальнення досвіду створення лісових культур дуба звичайного у приміській зоні м. Біла Церква. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції студентів. «Новітні технології в агрономії, землеустрої та садово-парковому господарстві». (м. Біла Церква, 18 квітня 2019 р.). Біла Церква, 2019. С. 5–6.
11. Ґрунтово-лісотипологічний нарис Вінницького держлісгоспу Вінницького державного лісогосподарського об'єднання. Ірпінь, 2002. 183 с.

12. Голубець М.А. Сучасні проблеми лісознавства, лісівництва та лісового господарства. Наукові праці ЛАНУ. Вип. 2. Львів: НУ «Львівська Політехніка», 2003. С. 20–26.
13. Гордієнко М.І., Гордієнко Н.М. Лісівничі властивості деревних рослин. К., ТОВ «Вістка», 2005. 816 с.
14. Гордієнко М.І., Карпенко В.І., Гордієнко Н.М. Культури дуба в дібровах. К.: «Урожай», 1993. 350 с.
15. Гордієнко М.І., Карпенко В.І. Липа дрібнолиста і культури з її участю. К., Вид-во «Сільгоспосвіта», 1996. 224 с.
16. Гордієнко М.І., Корецький Г.С., Маурер В.М. Лісові культури. К., Вид-во «Сільгоспосвіта», 1995. 328 с.
17. Державна програма «Ліси України на 2002–20015 роки». К.: ДП ХНЗ «ФЕД», 2003. 31 с.
18. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: загальні вимоги. Навчальний посібник. К., «Основа», 2011. 551 с.
19. Іванюк І.Д. Дубові деревостани правобережного полісся України та їх лісівничо-екологічний потенціал: автореф. ... дис канд. с.-г. наук: 06.03.00. Київ, 2021. 20 с.
20. Ішук Л.П. Граби (*Carpinus* L.) у Правобережному Лісостепу України (біологія, інтродукція, використання в культурі). Монографія / За ред. чл.-кор. НАН України І.С. Косенка. НАН України, Нац. дендр. парк «Софіївка» Умань: УВПП, 2006. 254 с.
21. Кімейчук І.В., Радько Р.П., Хрик В.М., Левановська С.М., Соколенко К.І., Ребко С.В. Оцінка стану лісових культур, створених на перелогових землях Рівненщини. *Агробіологія*. № 2. Біла Церква, 2021. С. 84–94. <https://doi.org/10.33245/2310-9270-2021-167-2-84-94>.
22. Концепція реформування та розвитку лісового господарства України. Лісовий і мисливський журнал. 2005. № 4. С.3–5.

23. Куц В.В. Урода Д.Ю шляхи удосконалення створення культур дуба звичайного у Дохнянському лісництві державного підприємства «Чечельницьке лісове господарство». *Науковий вісник НЛТУ*. 2013. Вип. 23.6. С. 121-127.
24. Куцуляк Ю.Д. Досвід створення часткових лісових культур дуба звичайного на Буковині. *Лісівництво і агролісомеліорація: 36. наук. пр.* Харків : УкрНДІЛГА, 2008. Вип. 113. С. 181-185.
25. Куцуляк Ю.Д. Культури дуба звичайного з участю аборигенних та інтродукованих швидкорослих лісових порід у Передкарпатті. *Науковий вісник НЛТУ*. 2009. Вип. 19.2. С. 31-40.
26. Лісове господарство України. / Під. ред. М.М. Ведмідя. К.: Держкомлісгосп України. 2003. С. 6.
27. Лісове господарство України. ДКЛГ України. К., Видавничий дім «ЕКО-інформ», 2005. 48 с.
28. Лісовий кодекс України. К.: Право, 2006. 56 с.
29. Матеріали 3-ї Міжнародної конференції з питань захисту лісів у Європі (Лісабон, 2-4 червня, 1998 р.) Держкомлісгосп України. 29 с.
30. Маурер В.М. Лісовідновлення на засадах екологічно орієнтованого лісівництва як основа біологічної стійкості лісів. *Науковий вісник НАУ*. 36. наукових праць. Захист лісу. К.: НАУ. 2005. Вип. 83 С. 52-58.
31. Моделювання та прогнозування небезпечних ситуацій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://subject.com.ua/safety/bezpeka/12.html>.
32. Молотков П.І. Нові матеріали про всихання рівнинних насаджень. Питання екології гірських лісів Карпат. К., Держсільгоспвидав, 1963. Т.3. С. 39-56.
33. Настанова з відновлення лісів та лісорозведення: [Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака]. К., УкрНДІЛГА, 2006. 275 с.
34. Норми виробітку на виконання лісокультурних, лісозахисних, та протипожежних робіт. Київ : Державний комітет лісового господарства України, 2007. 32 с.

35. Поліщук В.В., Козаченко І.М. Особливості створення лісових культур дуба звичайного в умовах лісового урочища «Білогрудівка» НВВ Уманського НУС. Збірник наукових праць Уманського НУС. 2018. № 93. Ч. 1. С. 166–176.

36. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» / переклад з англійської: ВГО «Україна, Порядок денний на XXI століття». К., Інтелсфера, 2000. 360 с.

37. Проєкт організації та розвитку лісового господарства ДП «Бершадське лісове господарство» Вінницького обласного управління лісового і мисливського господарства. Пояснювальна записка. Ірпінь, 2015. 189 с.

38. Савущик М.П., Попов М.Ю. До проблеми оптимізації лісистості в Україні. Науковий вісник НАУ. 36. наукових праць. Вип. 70. К., НАУ. 2004. С. 30–37.

39. Усцький І.М. Динаміка стану соснових насаджень Західного Полісся та ефективність заходів щодо його покращення. Лісівництво і агролісомеліорація. 2004. Вип. 106. Харків: 2004. С. 123–131.

40. Хрик В.М., Кімейчук І.В. Лісівництво : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 205 «Лісове господарство». Біла Церква. РВІКВ. Сектор оперативної поліграфії БНАУ. 2021. 444 с.

41. Яворовський П.П., Сегеда Ю.Ю. Створення лісових насаджень садивним матеріалом дуба звичайного (*Quercus robur* L.), вирощеним у розсадниках із закритою кореневою системою. Лісове і садово-паркове господарство. 2015. № 7. URL: <https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/view/9582> (дата звернення 20.04.2024).